

A TÁNCPEDAGÓGUS-KÉPZÉS ÁLLAMI SZABÁLYOZÁSÁNAK TÖRTÉNETE

Bolvári-Takács Gábor PhD, egyetemi tanár, Magyar Táncművészeti Egyetem,
Művészetelméleti Tanszék

Absztrakt

A táncpedagógus-képzés állami szabályozási folyamatának lényege abban állt, hogy az állam előbb szabályozásra érdemes tevékenységként ismerte föl a táncoktatást, majd fokozatosan irányítása alá vonta. A huszadik század közepéig ez elsősorban a szakmai érdekvédelmi szervezetek által összefogott tánciskolák tevékenységének, illetve a kimeneti vizsgafeltételek rendeleti úton történő szabályozásában merült ki. Kezdő dátum az 1922-es esztendő, amikor a belügyminiszter először létesített táncmesterképzést vizsgabizottságot az addig szakmai egyesületek által kiállított bizonyítványok állami elismerésére. 1945 után a folyamat műfajilag (balett, mozdulatművészet, néptánc, társastánc) diverzifikálódott, s a képzések szabályozásán túl állami intézmények létrehozásában öltött testet. A táncpedagógus-képzés 1974-ben főiskolai szintre emelkedett, végül 2006 után, a bolognai folyamat eredményeként, a tánc tanár mesterszakkal elérte a legmagasabb képzési szintet.

Kulcsszavak: táncmesterképzés, tánc tanító-képzés, táncpedagógus-képzés, tánc tanár-képzés

1. ELŐZETES MEGFONTOLÁSOK

1.1. Bevezetés

A nyilvános táncoktatás szabályozása Magyarországon a 20. század közepéig nem előadóművészeti vagy művészetpedagógiai ügy volt, hanem az állam szempontjából erkölcsrendészeti probléma, a tánciskolák szempontjából pedig üzleti és foglalkoztatáspolitikai kérdés. A művészetoktatás állami elismerési folyamata közvetlenül összefüggött a művészeti ág társadalmi és politikai elfogadottságának alakulásával. Az állam a 20. században a táncművészeti műfajok között folyamatosan diszkriminált. A táncművészképzés intézményesülését tehát nem a műfaji önszervező képesség (balett, mozdulatművészet, néptánc, társastánc stb.), hanem a táncművészet felé irányuló, koronként változó társadalmi, politikai és erkölcsi elvárások határozták meg. Az állami intézményesülést a jó szervező képességgel rendelkező táncmesterek és táncpedagógusok végtelenen eltérő erősséggel tudták (vagy nem tudták) befolyásolni.

A táncpedagógus-képzés állami szabályozási folyamatának lényege abban állt, hogy az állam előbb szabályozásra érdemes tevékenységként ismerte föl a táncoktatást, majd fokozatosan irányítása alá vonta. A huszadik század közepéig ez elsősorban a szakmai érdekvédelmi szervezetek által összefogott tánciskolák tevékenységének, illetve a kimeneti vizsgafeltételek rendeleti úton történő szabályozásában merült ki. A második világháború után a folyamat műfajilag diverzifikálódott, s a képzések szabályozásán túl állami költségvetési intézmények létrehozásában öltött testet.

A táncpedagógus-képzés állami szabályozásának kezdő dátuma az 1922-es esztendő, amikor a belügyminiszter először létesített táncmesterképesítő vizsgabizottságot az addig szakmai egyesületek által kiállított táncmesteri bizonyítványok állami elismerésére. A továbbiakban ennek a fordulatoknak gazdag száz évnél több történetét tekintjük át.

A táncos képzés 19–20. századi intézményesüléséről az elmúlt években több forráskiadásunk és összegző írásunk megjelent, a kutatási eredményeket mostani munkánkhoz is hasznosítottuk (Bolvári-Takács 2011a, 2011b, 2013, 2014a, 2014b, 2017, 2018a, 2018b).

1.2. Módszertani kérdések

A téma feldolgozásához a neveléstudományban alkalmazott kutatási eszközöktől eltérő megközelítést választottunk, mert a forrásanyag jellege ezt indokolta. Ezért – a jogtudományban kevésbé járatos olvasó eligazítása érdekében – szükséges néhány módszertani kérdés tisztázása.

Tartalmi szempontból a legfontosabb annak rögzítése, hogy a közlemény nem általában a hazai táncpedagógus-képzés és különösen nem a pedagógusképző intézmények történetét tárgyalja, hanem a táncpedagógus-képzés jogi szabályozásának fejlődését mutatja be. Csak azokkal a pedagógiatörténeti jelenségekkel foglalkozunk, amelyekre az állam jogszabály(ok) megalkotásával kiterjesztette és érvényesítette igazgatási hatáskörét. Bizonyos időszakokban egyes oktatásigazgatási kérdések még nem tartoztak ide (például 1945 előtt államilag elismert néptáncpedagógus szakképesítés nem létezett). Ilyen esetben a témakör tárgyalása kívül esett vizsgálódásunkon, mert annak feltárása, hogy valamely jelenséget az állam miért nem szabályoz a jog útján, nem jogtörténeti, hanem társadalomtörténeti kérdés. Másrészt előfordul, hogy az állam egy idő után bizonyos képzési területeket kivesz a szabályozási körből és már nem kívánja oktatásirányítási jogi eszközökkel befolyásolni (például a táncoktatók tanfolyami képzése 1957 után népművelési, illetve foglalkoztatáspolitikai kérdéssé vált, mivel az amatőr oktatók alkalmazása a művelődési otthonok munkajogi kategóriáihoz igazodott). Ilyen esetben sem mélyültünk el a témakörben, legfeljebb utalunk a további szakirodalomra.

Kutatásmódszertani szempontból alapvető forrásbázisként a táncpedagógus-képzésre vonatkozó, nyilvánosan megjelent jogszabályokra támaszkodtunk. E tekintetben a feldolgozás a teljességre törekszik. Minden olyan oktatásigazgatási jellegű jogszabályt megvizsgáltunk és felhasználtunk, amelyek az első, 1897. évi szabályozás óta a mai napig a táncpedagógus-képzés államilag elismert szervezeti-intézményi formáit, szakstruktúráját és képesítési feltételeit érintették. Nem elemeztük viszont

azokat a táncoktatási jogszabályokat, amelyeknek nincs pedagógusképzési relevanciájuk (például 1945 előtt a növendékek erkölcsi előírásairól vagy az iskolák működési szabályairól szóló rendeletek stb.). A hatályosság nyomon követése viszonylag egyszerű, mert az új jogszabályban mindig gondoskodnak a korábbi jogszabály (vagy annak egy része) hatályon kívül helyezéséről, ha pedig ez elmarad, úgy kell tekinteni, hogy a korábbi szabályozás (vagy annak módosítással nem érintett része) továbbra is érvényes. A jogszabályok primer források, így jelentőségük minden más nyomtatott forráshoz képest erősebb. Leőhelyük a jelölésükből és címükből kiolvasható, de a jogban nem járatos olvasók kedvéért a forrásjegyzékben a hivatkozott jogszabályok hagyományos és elektronikus leőhelyét egyaránt megadtuk.

Korszakolási szempontból szintén jogtörténeti szemléletet érvényesítettünk. Az elemzési korszakhatárokat nem az egyes táncágazatok fejlődésének saját logikája, hanem a jogalkotást meghatározó történelmi-politikai korszakolás jelölte ki. A 20. században egyértelműen ilyen tényező az első és a második világháború. Az 1945 utáni jogfejlődésnél a táncpedagógus-képzés mindenkor legmagasabb oktatási szintjeihez igazodtunk, mert az állam előbb felsőfokú, majd főiskolai, végül egyetemi szintre emelte a táncpedagógus-képzést. Ennek megfelelően az állami szabályozás mindig a legfelső szintre vonatkozott, az alatta levő szint mintegy kiesett az állam szabályozási igényköréből, s a korábbi időszakok szakképesítési ügyei ettől kezdve legfeljebb ekvivalencia-problémaként merültek föl.

2. AZ ÁLLAMILAG ELISMERT TÁNCPEDAGÓGUS-KÉPZÉS KIALAKULÁSA (1922–1945) ÉS A KÖZVETLEN ELŐZMÉNYEK

A nyilvános táncoktatás „pedagógusai” a polgári Magyarországon a táncmesterek (más néven táncitanítók) voltak. A 19. század végéig egymástól függetlenül működtek – műfaji megjelölés nélküli – tánciskoláikat, s mai fogalmaink szerint társastáncokat, balettet és ún. nemzeti táncokat tanítottak. A szakmai érdekvédelem fontosságát felismerve 1891 decemberében Budapesten ötvenkilenc táncmester megalakította a *Magyarországi Táncitanítók Egyesületét*. A jóváhagyott alapszabályok bemutatására az 1892. évi közgyűlésen került sor. A vezetőség határozatot hozott, hogy akik 1892 előtt legalább tíz éven át kizárólag táncitanítással foglalkoztak, megkapják az egyesület táncitanítói oklevelét, míg a többieknek vizsgát kell tenniük. A tíz éves gyakorlat alapján – egyelőre még államilag el nem ismert módon – akkor hatvannégyen kaptak oklevelet (Róka, 1923).

Az egyesület fő célja a táncoktatás állami szabályozásának elismertetése volt. Erőfeszítéseiket a millennium évében siker koronázta: a nyilvános táncitanítás szabályozásáról szóló 50.743/1896.B.M. rendelet 1897. október 1-jén lépett hatályba. A hazai táncoktatást érintő első jogszabály a táncitanítókra vonatkozóan kimondta, hogy a nyilvános táncoktatáshoz szükséges rendőrhatalósági engedélyt kifogástalan előéletű személyek kaphatnak, akik közül előnyben kell részesíteni azokat, akik oklevéllel vagy a *Magyarországi Táncitanítók Egyesülete* által kiadott bizonyítvánnyal igazolják szakképzettségüket. Az egyesület szempontjából a rendeletben történt nevesítés kétségtelen sikernek számított, ugyanakkor a jogszabály nem tette kötelezővé a szakképesítést. A jogszabály nyomán az 1898. évi egyesületi közgyűlés határozatot hozott a *Táncitanítók Képezője* létrehozásáról és az egy hónapos tanfolyam

szeptember 1-jén elindult. 1902-től a tanfolyam két osztályból állt: tanítójelöltekből és továbbképzősökből. 1903-tól a táncmesteri vizsgához előírták a négy középiskola elvégzését. (Róka, 1923)

A belügyminiszter 1906-ban részben módosította az 1896-os jogszabályt. Az 1906. június 1-jén hatályba lépett 25.797/1906.B.M. körrendelet szerint a táncitanító a szakképzettségét táncitanítói tanfolyamot működtető, a belügyminiszter által jóváhagyott táncmesteri egyesülettől kapott bizonyítvánnyal, illetve oklevéllel igazolhatta. A változtatás oka a táncitanítók érdekképviseleti szerveinek megsokasodása volt: 1904-től kezdődően az addig egységes szakma fokozatosan több egyesületre bomlott, részben főváros-vidék viszonylatban, részben Budapesten belüli személyi ellentétek miatt. Közöttük szélhámosok is felbukkantak: például egy kisújszállási egyesületben háromnapos (!) tanfolyam alapján, postai utánvétellel lehetett táncitanítói oklevélhez jutni. Mértékadó táncmesterek javasolták, hogy a táncitanítói okleveleket nem az egyesületeknek, hanem az általuk közösen fenntartott és a minisztérium ellenőrzése alatt működő vizsgabizottságnak kellene kiállítania, de a belügyi tárca adminisztratív eszközökkel nem kívánt beavatkozni. A Tanácsköztársaság bukása után azonban a vizsgáztatási jogot mindenkitől visszavonták és Budapest székesfőváros hatáskörébe utalták. A jogfosztott egyesületek pillanatok alatt alkalmazkodtak az új helyzethez. Előbb kimondták feloszlásukat, majd 1921. január 17-én megalapították a szakma egységes szervezetét, a *Magyar Táncitanítók Országos Szövetségét* (MTOSZ), amely saját képezdével segítette a képesítő vizsgára készülést. A belügyminiszter által felállított ideiglenes táncmesterképesítő vizsgabizottság előtti első, immár államilag elismert táncmesteri vizsga 1922. május 29–30-án zajlott le, ezt a dátumot tekinthetjük az állami táncpedagógus-képzés első eseményének. A jelentkezőknek középiskolai végzettséggel kellett rendelkezniük, 71 jelöltből 37 fő kapott „megfelelt” minősítést. A vizsgabizottság később felülvizsgálta a korábban nagy számban kiadott egyesületi okleveleket, amelynek során 260 képesítésből 111-et hagytak jóvá (Gaubek, 1933; Róka. 1923).

Az ideiglenes állapot valóban rövid ideig tartott. A táncmesterképzés és a nyilvános táncitanítás szabályozása tárgyában kiadott, 1925. június 8-án hatályba lépett 229.230/1925.B.M. körrendelet – egyebek mellett – újrashabályozta a nyilvános táncitanításra jogosító képesítést és ennek megszerzési feltételeit. Ezentúl azt a táncmestert kellett megfelelően képesítettnek tekinteni, aki 1918. november 1. előtt ilyen oklevelek kiadására feljogosított táncmesteri egyesületek által kiállított táncmesteri oklevéllel rendelkezik; úgyszintén aki 1918. november 1. és 1922. május 31. között kiadott táncmesteri oklevéllel rendelkezik (akár az említett egyesületek, akár a belügyminiszteri engedéllyel működő ideiglenes táncmesterképesítő vizsgabizottság által); vagy pedig 1922. május 31-ét követően kapott táncmesteri oklevelet, a belügyminiszter által felállított vizsgabizottság előtt letett vizsgája alapján. A továbbiakban csak az kaphatott nyilvános táncitanításra jogosító képesítést, illetve táncmesteri oklevelet, aki a belügyminiszter által átmenetileg a MTOSZ keretei között felállított táncmesterképző tanfolyamot elvégezte. Erre a középiskola hat osztályát kijárt, illetve színművészeti akadémiát végzett vagy tornatanítói, óvónői képesítéssel rendelkező magyar állampolgár volt felvehető. Az addig kiadott, nyilvános táncitanításra jogosító engedélyek a rendelet hatályba belépésétől számított 60 napon belül hatályukat veszítették. Magyar állampolgárok külföldön szerzett táncmesteri

oklevéllel akkor taníthattak, ha külön szakvizsgát tettek. Engedélyt kaphatott még – ún. „régi jogon” – az oklevéllel nem rendelkező táncmester, ha már 1905-ben vagy azt megelőzően foglalkozott nyilvános tánctanítással és ezt rendőrhatalósági engedéllyel igazolta. A tánctanításra jogosító oklevél megszerzését lehetővé tevő képesítő vizsga időpontját a belügyminiszter a 231.391/1925. B.M. körrendeletével 1925. június 25-re tűzte ki, főleg azoknak, akik az 1922–24 folyamán lezajlott vizsgákon nem feleltek meg vagy azokon önhibájukon kívül nem jelenhettek meg.

Az állami táncmesterképző tanfolyam végleges kialakítására a következő évben került sor, amikor a 152.900/1926.B.M. rendeletben kiadták a *Magyar Országos Táncmesterképző Tanfolyam* szabályzatát. Az állami szerepvállalás ezzel új szakaszba lépett: az addigi elismert magántanfolyam helyét a táncművészet első, önálló, jogszabállyal létrehozott állami iskolája vette át. 1928-ban a tanfolyam szervezetében a 256.205/1928.B.M. körrendelet alapján megjelent a műfaji tagolódás: a tanfolyam balett szakkal bővült, amelyet csak az általános táncmester-képzővel együtt lehetett elvégezni. A miniszter a klasszikus balett oktatásával foglalkozó pedagógusokat kötelezte e tanfolyam egy éven belüli elvégzésére, ellenkező esetben elveszett a tanítási, illetve balettiskola-fenntartási joguk. A már okleveles táncmesterek is kötelesek voltak vizsgázni, ha balettet a továbbiakban is kívántak tanítani. A tanfolyam elvégzésére azonban nem kötelezték őket, és külön oklevelet sem kaptak, hanem eredeti diplomájukra vezettek záradékot.

Mindezen folyamattal párhuzamosan a húszas évek elejétől a táncpedagógus-képzésben a vallás- és közoktatásügyi tárca is érintetté vált, mégpedig az iskolai testnevelés fejlesztése kapcsán. A testnevelésről szóló 1921. évi LIII. tc. előírta *Testnevelési Főiskola* felállítását és újjászervezte az 1913 óta létező *Országos Testnevelési Tanácsot*. A miniszter 1925. október 16-án a 77.000/1925.V.K.M. számú rendelettel kiadta a *Testnevelési Főiskola* szervezeti szabályzatát. A testnevelő tanári oklevél megszerzéséhez három éves képzést írtak elő. Felvételre csak harminc évnél fiatalabbak jelentkezhetnek, érettségivel vagy tanítói oklevéllel.

A *Testnevelési Főiskola* létrehozása a nyilvános tánciskolákat működtető táncmesterek szempontjából érdektelen volt. Alapvetően érintette ugyanakkor a táncpedagógusok másik, ugyancsak nagy létszámú csoportját, a mozdulatművészeti iskolákat. Az arisztokratikus gyökerekkel rendelkező, tradíciókon alapuló, férfiak által irányított fővárosi és vidéki tánciskolák mellett ugyanis a 20. század tízes éveiben megjelentek Magyarországon az új, nyugati ideológiákat adaptáló, életreform és női emancipációs törekvéseket ötvöző, nők által vezetett, Budapesten érdekelt, később egységesen mozdulatművészeti vagy mozgásművészeti néven definiált tanintézetek. A már említett 229.230/1925.B.M. körrendelet rögzítette, hogy a „bármely elnevezés alatt rendezett zenei (ritmikus) tornatanfolyamok” általában nem tartoznak a tánctanítás fogalma alá, tehát e jogszabályok sem vonatkoznak rájuk; ugyanakkor működésükhöz rendőrhatalósági engedély szükséges. Ennek megadásához kikötötték az *Országos Testnevelési Tanács* előzetes hozzájárulását, amelynek feltételei között szakképesítést és „rátermettséget” írtak elő. Mivel Magyarországon ilyen jellegű pedagógusképzés nem folyt, az iskolák gyakorlatilag a vezetőjük (tulajdonosuk) külföldön szerzett diplomája alapján működtek, s a húszas évek végén megkezdték a tanárképzést is. (Dienes, 2005; Fenyves, 2005; Fuchs, 1990; Lenkei 1993, 2004; Vincze & Faludy, 2013)

1928. július 12-én hatályba lépett a nyilvános tornatanítás szabályozásáról szóló, a VKM egyetértésével kiadott 252.098/1928.B.M. rendelet, amely mindenfajta tornatanításhoz rendőrhatósági engedélyt írt elő, amelyet csak olyan magyar állampolgár kaphatott meg, aki állami, illetve államilag elismert testnevelő tanári oklevéllel rendelkezik. Ugyanakkor, ha az oktatott testmozgásnak „táncjellege is van” a testnevelői képesítés mellett a nyilvános táncitanításra jogosító oklevél is szükséges. Akik a 229.230/1925. B.M. rendelet szerinti engedéllyel foglalkoztak ritmikus tornatanítással, úgyszintén akik nyilvános tornatermet működtettek testnevelő tanári oklevél nélkül, azoknak öt évig megengedték tevékenységük folytatását, de tényleges iskolavezetőként az új feltételeknek megfelelő személyt kellett alkalmazniuk. A *Testnevelési Főiskola* első évfolyama 1928-ban készült végezni, így nyilvánvaló volt, hogy a kultuszterca biztosítani kívánja a diplomák jövőbeni értékét. A rendelet szerint öt év türelmi idő után a mozdulatművészek képzését már csak testnevelő tanári oklevéllel és táncitanítói diplomával egyaránt rendelkező személyek végezheték, mivel azonban a *Testnevelési Főiskolán* a 30. életév volt a felvételi korhatár, a rendelkezés a jövőre nézve kizárta a magániskolák vezetőinek intézmény-fenntartási jogát, valamint elérték-telenítette az általuk kiadott diplomákat.

A rendelet koncepciója kormányzati körökből már 1928 elején kiszivárgott. Az addigi szabályozás alapvetően megfelelt a mozdulatművészek érdekeinek, mert a táncoktatási jogszabályok alóli mentesség számos előnnyel járt (elegendő csupán a központilag előírt tanfelszereltségre utalni). A új helyzetben azonban a magániskolák vezetői szakmai és üzleti érdekvédelmi céllal összefogtak. 1928. május 7-én harmincheten megalakították a *Mozdulatkultúra Egyesületet*, amely memorandumot intézett a kultuszminiszterhez, kérve, hogy a rendeletet a belügyminiszterrel egyetértésben változtassa meg vagy a hatályát függesse fel. A mozdulatművészeti iskoláknak végül sikerült elérniük, hogy a belügyminiszter 1929-ben megváltoztassa az 1925-ben felállított *Magyar Országos Táncmesterképző Tanfolyam* szervezetét, önálló mozdulatművészeti szakot létrehozva. A ritmikus tornáról le választott mozdulatművészet ezzel a jogszabállyal elnyerte formális egyenjogúságát a táncművészet többi ágával (Fuchs, 1990; Lenkei, 1993).

Az 1929. május 3-án hatályba lépett 248.711/1929.B.M. rendelet megerősítette, hogy mindennemű tánc, így a balett- és mozdulatművészet tanításának képesítési előfeltétele a 229.230/1925.B.M. rendeletben szabályozott, táncitanításra jogosító oklevél megszerzése. A *Magyar Országos Táncmesterképző Tanfolyam* általános táncmesteri, balettművészeti és mozdulatművészeti szakokból áll, s a képesítő vizsga sikeres letétele alapján három típusú táncmesteri oklevél szerezhető: 1. általános táncmesteri oklevél, amely mindennemű tánc tanítására jogosít, a balett és a mozdulatművészet kivételével; 2. balett tanítására jogosító táncmesteri oklevél; 3. mozdulatművészet tanítására jogosító táncmesteri oklevél. A tanfolyam szakjait külön-külön vagy együtt el lehetett végezni.

Az új típusú képzésekhez igazodva a mozdulatművészeknek azonnal meg kellett teremteniük a bemeneti feltételeket. Az iskolák vezetőinek a rendelet hatályba lépésétől számítva négy hónapjuk volt az oklevél megszerzésére a *Táncmesterképző Tanfolyamon*. Az első mozdulatművészeti táncitanítói okleveleket 1929. szeptember 17-én adták át (Dienes, 2005; Lenkei, 1993).

A szakmai és az üzleti érdekek változó erősségű szempontjaihoz igazodva a mozdulatművészeti lobbizás átmeneti megerősödését jelezte, hogy az 1932. július 19-én hatályba lépett 124.227/1932.B.M. rendelet „a kérdés végleges rendezéséig” a *Magyar Országos Táncmesterképző Tanfolyam* nevét *Magyar Országos Táncmester- és Mozdulatművészeti Tanfolyamra* változtatta, élén a miniszter által kinevezett ügyvezető igazgatóval. A Tanfolyamon belül önálló táncmesterképző, valamint mozdulatművészeti egység létesült, saját tanulmányi vezetőkkel. Az általános tánctanítói és a balett szakokat a táncmesterképzőn belül helyezték el. Szintén szakmai érdekek érvényesültek a MTOSZ 1932-ben létrehozott négy hónapos előkészítő tanfolyama kapcsán. A gazdasági világválság és a megnövekedett munkanélküliség miatt, egyfajta önvédelmi megnyilvánulásként, kimondták, hogy az állami tanfolyamra csak azok vehetők fel, akik ezt az előképzőt elvégezték (Bolvári, 2014a).

A táncpedagógus-képzés állami szabályozásának folyamatában újabb fordulópontot jelentett az 1933. szeptember 15-én kiadott 162.000/1933.B.M. rendelet. Nemcsak azért, mert minden korábbinál részletesebben meghatározta „a tánc- és mozdulatművészet nyilvános tanítására jogosító oklevél megszerzéséhez szükséges tanfolyam” szervezetét és működését, hanem azért is, mert a tanfolyam nevének *Tánc- és Mozdulatművészet-tanítóképző Országos Tanfolyamra* történő megváltoztatásával, terminológiai újításként, lecserélte a „táncmester” kifejezést, világossá téve, hogy nem művészek, hanem pedagógusok képzése folyik. (A mozdulatművészek esetében a tanfolyam címéből ez eddig nem tűnt ki.) A rendelet szerint a tanfolyam célja, hogy előkészítse hallgatóit a tánc- és mozdulatművészet-tanítói oklevél megszerzéséhez szükséges képesítő vizsgára. A tanfolyam három szakból áll: általános tánctanítói szak, balett szak, illetve mozdulatművészet-tanítói szak. Ezek kizárólag külön-külön végezhetőek el; időtartamuk egyaránt hat hónap. A tanfolyam elméleti és gyakorlati képzésből áll, záróvizsgával fejeződik be. A magyar (nemzeti) táncokra fokozott gondot kellett fordítani.

A rendelet hatályba lépésétől kezdve tartós nyugvópontra jutott a kérdéskör szabályozása. A *Tánc- és Mozdulatművészet-tanítóképző Országos Tanfolyam* felvételi hirdetményei évente augusztusban jelentek meg, szeptemberben indult a képzés és márciusban tartották a gyakorlati vizsgát. A MTOSZ folytatta az *Előkészítő Tanfolyam* és a *Továbbképző Tanfolyam* működtetését. Ennek példáját követve a *Mozdulatkultúra Egyesület* 1934-ben megkezdte saját előkészítő tanfolyamának kialakítását. Ez eleinte az egyesület által erre felhatalmazott iskolákban folyt, tehát nem önálló intézményként jött létre. 1934-ben előbb kilenc iskola kapott rá engedélyt, majd 1935 után további négy, végül 1940 tavaszán újabb kettő. A választmány határozata alapján az 1940/41. tanévtől egységes, két éves *Előkészítő Tanfolyam* indult, gyakorlati oktatói hat magániskolát képviseltek (Lenkei, 1993).

1942-ben a belügyminiszter megváltoztatta a *Tánc- és Mozdulatművészet-tanítóképző Országos Tanfolyam* 1933-ban megállapított szervezetét, erőteljesen szigorítva az állami szerepvállalást. Az 1942. szeptember 8-án hatályba lépett 117.700/1942.B.M. rendelet az intézmény nevét *Tánc- és Mozdulattanítóképző Országos Tanfolyamra*, tagozódását – az addig három helyett – két szakra: általános tánctanítói, valamint mozdulattanítói szakokra módosította (a balett önálló szakként megszűnt). A tanulmányi időt az előbbi szakon hat hónapról két évre (2x8 hónap), az utóbbin három évre (3x8 hónap) emelték. A megnövekedett tanulmányi időt az addig magániskolákban

folyó előkészítő tanfolyamok anyagának elsajátítására fordították. Ezzel a képzés ténylegesen iskolarendszerűvé vált, míg korábban az állam szerepe csak a közvetlen vizsgafelkészítésre és a vizsgáztatásra terjedt ki. A rendelet könnyítéseket határozott meg az előképzettséggel rendelkező jelentkezőknek, ugyanakkor rögzítette, hogy ezentúl sem a MTOSZ, sem az egyes iskolák nem foglalkozhatnak felvételi előkészítéssel. Szintén újdonság volt, hogy ahogy a rendelet a hallgatók tanulmányi előmenetelének évközi (december és március) ellenőrzését szabályozta. Kötelezővé vált az évről-évre az általános táncpedagógiai szakon az első, a mozdulatpedagógiai szakon pedig az első és a második évfolyam végén. A képesítő vizsga szabályai nem változtak. (A fejezetben leírtakat vö.: Bolvári-Takács, 2014a.)

3. AZ ÁLLAMILAG SZERVEZETT TÁNCPEDAGÓGUS-KÉPZÉS MŰFAJAI DIVERZIFIKÁCIÓJA 1945 UTÁN

Az 1945 után rövid ideig kormányprogramként is felvállalt, a kultúra sokszínűségét hirdető ún. szabadművelődés kora hamar lezárult. A negyvenes évek végétől, a kommunista párt totális hatalmának megerősödésével párhuzamosan, felerősödött a művelődésügy közvetlen politikai irányítás alá vonása. Ebben meghatározó jelentőségű volt a *Népművelési Minisztérium* 1949. júniusi létrehozása. A táncoktatás vonatkozásában mindez azt jelentette, hogy néhány év leforgása alatt a „burzsoá” mozdulatművészetet felszámolták, a társastánc (legalábbis 1956-ig) megtűrt műfaj maradt, a klasszikus balett ugrásszerű fejlődésnek indult, a magyar néptánc pedig addig soha nem látott mértékben nyert teret (Bolvári-Takács, 2011a; Dienes & Fuchs, 1989; Zórándi, 2014).

A felsőfokú táncpedagógus-képzés lassú átalakulása, kibontakozása mellett fokozatosan megerősödött az amatőr táncoktatásban, illetve tánccsoporthoz tartozó vezetőik és oktatóik iskolarendszeren kívüli képzése. Ennek szabályozástörténete azonban szétfeszítené a tanulmány kereteit, ezért csupán a legfontosabb intézményt említem. A *Népművészeti Intézetet* 1951. január 1-jei hatállyal létesítették, a 9/1951. (I.6.) M.T. rendelet szerint a népi művészetek fejlesztése és a kulturális tömegmozgalmak művészi tevékenységének elősegítése céljából. Elnevezése a 18/1957. (M.K.2.) MM. utasítás alapján *Népművelési Intézetre* módosult (alapfeladatai között ekkor nevesítették a társastáncot). A később több névváltozáson átesett intézmény az iskolán kívüli népművelés valamennyi ágának elvi irányítási jogát megkapta, s feladatköreiben mindvégig ellátta az amatőr művészeti (közte a táncművészeti) csoportok oktatóinak és vezetőinek szakmai képzését és továbbképzését (Fuchs, 1982a, 1982b; Kaposi, 1983; Maác, 1965; Neuwirth, 2001; Petravichné, 2001, 2007; Simay, 1983; Táncszövetség, 1965, 1972, 1983; Tóthpál, 1999; Vásárhelyi László, 1972).

3.1. A mozdulatművészeti tanítóképzés reményei és felszámolása

A mozdulatművészet terén az 1945-től 1951-ig tartó időszakot az események felgyorsulása jellemezte, benne kísérletekkel és kudarcokkal, újszerű kezdeményezésekkel és szervezeti sokszínűséggel. A műfaj művelői a képzés felügyeletét mindinkább a művészeti intézményekért és oktatásért felelős vallás- és közoktatásügyi miniszterhez kívánták terelni, miközben a belügyi tárca jóindulatát sem kívánták elveszíteni.

A szakmai szervezetek között új szereplőként megjelent *Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezetének Mozdulatművészeti Szakosztálya* javaslatára a belügyi tárca az addigi *Tánc- és Mozdulattanítóképző Országos Tanfolyam* mozdulatművészeti szakát 1945-ben *Országos Mozdulatművészeti Tanítóképző Tanfolyam*ként szervezte újjá. Az erről szóló 156.100/1945. B.M. rendelet 1945. november 14-én lépett hatályba. E szerint a mozdulatművészet tanítására jogosító oklevél megszerzéséhez előírt tanfolyam időtartama három év (3x8 hónap). A felvételi korhatár 16-26 év. Az első és a második tanév évről-évre záró vizsgával, a tanfolyam záróvizsgával ér véget és mozdulatművészeti tanítói oklevelet ad. Átmeneti rendelkezésként rögzítették, hogy azok a növendékek, akik a tanfolyam egyes évfolyamait korábban elvégezték, de a háborús események miatt évről-évre vizsgát tenni nem tudtak, közvetlenül felvehetők a második vagy harmadik évfolyamra, illetve záróvizsgát tehetnek.

A *Mozdulatművészeti Tanítóképző Tanfolyam* nem oldotta meg a műfajban alkotók és dolgozók problémáit. Az 1928-ban kényszerű okok miatt kialakult összefogás háttérbe szorult, ellentétek bukkantak felszínre egyéni ambíciók és nézetek mentén. A kultuszminisztériumban egymást érték az önálló beadványok. 1946 áprilisában néhány mozdulatművész Táncművészeti Főiskola felállítását kezdeményezte az ún. „új táncművészet” jegyében. 1947 januárjában a Mozdulatművészeti Egyesület választmánya saját Mozdulatművészeti Akadémia létrehozásáról döntött és terjesztett fel állami jóváhagyásra. 1947 februárjában a Mozdulatművészeti Szakosztály készített javaslatot Mozdulatművészeti Főiskola létesítésére. Eredményt egyikük sem ért el (Bolvári-Takács, 2013; Lenkei 1993).

A műfaj az állami intézményesülés lehetőségéhez 1947 tavaszán került a legközelebb: a vallás- és közoktatásügyi miniszter a *Testnevelési Főiskolán* táncnevelési szakot létesített. Az 1947 augusztusában közzétett pótfelvételi hirdetés szerint az 1947–48-as tanévben induló táncnevelési (mozgásművészeti) szak I. évfolyamán a képzési idő 4 év. A szak célja a női test adottságait figyelembe vevő, zeneileg alátámasztott, az általános művészi érzéket növelő és tömegsportot tekintetbe vevő mozgásos nevelés. Elvégzése középiskolai testnevelő tanári oklevél elnyerésére jogosít. A szépen hangzó szándékok azonban nem jártak sikerrel. A Testnevelési Főiskola sosem érezte magáénak az ügyet, a képesítési követelmények rögzítése elmaradt, táncnevelői oklevél kiadására nem került sor (Lenkei, 2007).

A mozdulatművészet helyzete ettől kezdve még nehezebbé vált. A kommunista kultúrpolitika rendszeridegenként kezelte. A 637.440/1948. B.M. rendelet az 1948/1949. tanév végével megszüntette az *Országos Mozdulatművészeti Tanítóképző Tanfolyamot*, arra hivatkozva, hogy a VKM táncszakiskola létesítését határozta el az 1949/1950. tanévre. Az első és másodéves növendékek számára lehetővé tették, hogy az 1948/1949. tanév végén az egész tanfolyam anyagából záróvizsgázzanak és az oklevelet megkapják. Az 1948/49-es tanév második felében megtörtént a *Mozdulatművészeti Tanítóképző Tanfolyam* és a *Tánc-tanítóképző Országos Tanfolyam* felügyeletének átadása a VKM művészeti főosztálynak. 1949 nyarán és őszén lefolytatták a vizsgákat és kiadták az okleveleket. Az elhúzódó adminisztrációs ügyek és a különböző vizsgálathalasztások miatt tanfolyam lezárásának ügyei 1951 novemberéig tartottak (Lenkei, 1993; Hirschberg, 2004).

Ami az új szakiskolára vonatkozó utalást illeti, ha nem is a kultuszminiszter, de a népművelési miniszter 8.399/1949.(XII.10.) Np.M. rendelete alapján 1950.

január 15-én valóban megnyílt a *Táncművészeti Iskola*, amelyben három éves középfokú táncoktató-képző tagozat is helyet kapott volna. A mindössze öt hónapig működő iskola azonban beleolvadt az 1950 szeptemberében megnyílt *Állami Balett Intézetbe*, amelyben már nem volt helye a mozdulatművészetnek. A „reakciós irányzatnak” minősített műfaj teljes felszámolása ezzel egyidőben bekövetkezett. 1950 júliusában és 1951 júniusában szakmai értekezleteken mondtak ítéletet, s kényszerítették önkritikára legjobb művelőit. A mozdulatművészetet évtizedekre kiírták a magyar tánc kultúrából, alkotói és előadói más táncágazatokban helyezkedtek el (Fuchs, 1990; Fenyves, 2005; Lenkei, 2004; Vitányi 1951).

3.2. Az általános tánc tanító-képzéstől a társastáncpedagógus-képzésig

A világháború után tehát az addig egységes általános tánc tanítói és a mozdulatművészet-tanítói képzés állami szabályozása kettévált. A *Tánc- és Mozdulattanító-képző Országos Tanfolyam* tánc tanítóképző ágát az 1946. június 5-én hatályba lépett 264.000/1946. B.M. rendelet önálló *Tánc tanítóképző Országos Tanfolyam*ként szervezte újjá, általános tánc tanítói és balett szakokkal, amelyek külön-külön voltak elvégezhetőek. Az előbbi szak időtartamát két évben (2x8 hónap) határozták meg, a felvételi alsó korhatár 18 év, a felső 26 év volt. A hallgatónak az első évfolyam végén vizsgát kellett tennie, a tanfolyamot a második év elvégzése után képesítővizsga zárta.

Az általános tánc tanítói szak 1950-ig működött. Megszűnése összefüggött azal, hogy a kormány a 116/1951. (VI.5.) M.T. rendelettel az 1949-ben létrehozott *Népművelési Minisztérium* ügykörébe utalta a táncoktatóképzés és a tánciskolák felügyeletét, vagyis megszűnt a *Beliügyminisztérium* több mint fél évszázados joghatósága. A táncoktatás erkölcsrendészeti ügyből művészeti nevelési kérdéssé vált, immár hivatalosan.

1951 októberében a népművelési tárca a 1011–3–38/1951. (X.25.) Np.M. rendeletben intézkedett a társastánc tanítás szabályozásáról. E szerint a továbbiakban társastánc tanítással csak az foglalkozhatott, aki a *Népművészeti Intézet* által kiállított alkalmassági bizonyítvánnyal rendelkezik. A tanítás feletti felügyeletet az illetékes megyei (budapesti) tanács végrehajtó bizottsága, a főfelügyeletet a népművelési miniszter gyakorolta. A korábbi engedélyek hatályukat veszítették.

Az intézkedés nyomán országsszerte megalakultak a társastánc és balett tanítói munkaközösségek. A társastáncok negatív politikai megítélésének következményeként azonban az 1945 előtt működött hatvan tánciskolából csak huszonegy nyitott ki, 1954-re pedig csupán hat iskola maradt életben. 1952 augusztusában országos tánc tanítói konferencián vitatták meg a megyei társastánc-tanítói munkaközösségekben folyó oktatást. (Bán 1954)

Az átalakulási folyamat lezárásaként a népművelési tárca a 2/1956. (VI.1.) Np.M. rendelettel több ponton változtatott a társastánc-tanítók és a balettoktatók működésén, megerősítve a munkaközösségek jogállását. Az alkalmassági bizonyítvány kiadására irányuló kérelmet a *Népművelési Minisztérium*hoz kellett benyújtani, csatolva a szakképzettséget igazoló bizonyítványt. A jogalkotó megerősítette, hogy a táncoktatók önkéntes társulás alapján munkaközösségekbe tömörülhetnek, amelyek a minisztérium által kiadott tematika (oktató táncok jegyzéke) alapján

működnek. Az 1.011–3–38/1951. (X. 25.) Np.M. rendelet alapján kiadott alkalmassági bizonyítványok és engedélyek 1956. december 31-én érvényüket veszítették. A rendelet nyomán az állami irányítás egyszerűbb lett: a fővárosban tíz, vidéken megyénként egy-egy munkaközösség létesült. Budapesten a képezett táncpedagógusok egynegyede lett tagja valamely munkaközösségnek (Táncszövetség, 1965).

Államilag szervezett társastánc-pedagógus képzésre a 70-es évek közepéig csak alkalmanként, illetve esetlegesen került sor, általában egyfajta „túlzoltásként”, amikor a pedagógushiány már égetővé vált. Így pl. 1957-ben a *Művelődésügyi Minisztérium* felkérésére a *Magyar Táncpedagógusok Országos Szabad Szakszervezete* indított bizonyítvánnyal záruló, tízhetes társastánc-pedagógus tanfolyamot. A szakszervezet később is működtetett rövid továbbképzéseket. A legkomolyabb kezdeményezést az *Állami Balett Intézetben* 1967 januárjában levelező formában indított keresztfélèves, két éves idejű *Társastánc Oktatóképző Tanfolyam* jelentette. A minisztérium megbízásából szervezett képzés elsősorban a vidéki pedagógushiányt kívánta hosszú távon enyhíteni, s a fiatalítás érdekében a felvételi korhatárt a 35. életévben maximálták (Aszalós, 1969; Gyenes, 1969; Merényi, 1972).

3.3. A klasszikus balett pedagógus-képzés megerősödése

Mint láttuk, a *Tánc- és Mozdulattanítóképző Országos Tanfolyam* táncitanítóképző ágát az 1946. június 5-én hatályba lépett 264.000/1946. B.M. rendelet önálló *Tánc-tanítóképző Országos Tanfolyam*ként szervezte újjá, csak külön-külön elvégezhető általános táncitanítói és balett szakokkal. (Tehát az 1942-ben megszűnt önálló balett szak újraéledt.) A balett szak időtartamát 4 évben (4x8 hónap) irányozták elő. A felvételi korhatár 18-26 életév volt. A hallgatóknak minden év végén vizsgázni kellett, a negyedik évet képesítővizsga zárta. A balett szak léte azonban hamarosan megkérdőjeleződött, mert a műfaj – az Operaház szovjet mintára módosult repertoárjával összhangban, s az addig lényegében zárt, belső egységként működő operaházi balettiskola társadalmasításával – új utakra tért. A Szovjetunióban az 1930-as években kanonizálódott a balettművész-képzés metodikája. Balettművészek kimagasló tudásával a közönség először 1949-ben, a budapesti *Világifjúsági Találkozón* szembesült. Az operaház színpadán hamarosan megjelentek a szovjet balettek, s a továbbiakban ez határozta meg a kultúrpolitika balettművész- és balettpedagógus-képzéssel kapcsolatos elképzeléseit.

A mozdulatművészet tárgyalásánál említett, a 8.399/1949.(XII.10.) Np.M. rendelettel létrehozott *Táncművészeti Iskola* – szovjet metodika alapján – hét éves tanulmányi idejű alapfokú táncművészeti és a három éves középfokú táncoktató-képző tagozatból állt volna. Az utóbbi szak céljaként a táncművészet különböző ágaiban szakoktatók nevelését fogalmazták meg, üzemi, tömegszervezeti, hivatásos csoportok számára. A tagozat „táncművészeti főiskolai felvételre is jogosító” szakoktatói oklevelet adott, ám ez csak terv maradt. Az iskola táncművész szakán 1950. január 15-én megindult az oktatás és a tanév végéig, június 15-ig tartott. S azzal le is zárult, mert 1950 júliusában a legfelső pártvezetés – az *Operaház Balettiskolája* és a *Táncművészeti Iskola* összevonásával – határozatot hozott az *Állami Balett Intézet (ÁBI)* megalapításáról, amely az 1950/51-es tanév elején megnyitotta kapuit. Bár az *ÁBI* feladatai között a balettmester-képzés nem szerepelt, az intézmény

befolyása a következő években e téren is fokozatosan emelkedett, s végül – mint látni fogjuk – meghatározóvá vált (Bolvári-Takács, 2000, 2009).

A „szovjetizálás” első lépéseként a népművelési tárca 1952-ben újraszabályozta a balettoktatói engedélyek kiadását. A 11–2–65/1952. (Np.K.23.) Np.M. utasítás a balettoktatást a *Népművelési Minisztérium* által kiállított alkalmassági bizonyítványhoz kötötte, amely alapján a balettoktatásra jogosító engedélyt a területileg illetékes tanács végrehajtó bizottsága bocsátotta ki. A Fővárosi Tanács és a népművelési tárca az *Állami Balett Intézettel* karöltve folyamatosan indított továbbképző tanfolyamokat, amelynek keretében a balettoktatók intézeti óralátogatásokon vehettek részt, kaptak szakmódszertani és zenei tananyagot, sőt az *ÁBI* tanárai meglátogatták iskoláikat. Ennek eredményeként a munkaközösségi balettiskolák ugyan fejlődtek, de a képzési rendszer nem adott garanciát arra, hogy az előírt szovjet metódust nem ismerő, illetve szakmailag kifogásolható oktatókat kiszűrjék. Ezért a minisztérium 1953-ban új oktatói igazolványok kibocsátását rendelte el, amelyek megszerzéséhez a következő évben vizsgát kellett tenni. De a balettoktatás kérdése még így sem jutott nyugvópontra. Miközben ugrásszerűen emelkedett a gyermekbalett-tanfolyamok száma, az oktatók képzettsége továbbra is egyenetlen maradt, mert az 1954-es vizsgákat – megfelelő szakmai előkészítés hiányában – más-más követelményeket alkalmazó eseti bizottságok előtt tették le (Bán, 1955; Somogyiné 1952, Szántóné, 1953).

A kérdés végleges megoldására javaslatot dolgozott ki az 1954-ben újjáalakult *Táncszövetség*, s ezt a népművelési tárca elfogadta. A 6/1955. (XI.15.) Np.M. rendelet előírta a balettoktatók működésének felülvizsgálatát és továbbképzését. A jogszabály szerint balettoktatással 1956. szeptember 1-jétől kezdődően csak az foglalkozhatott, akinek a *Népművelési Minisztérium* felügyelete alatt működő *Balettoktatókat Felülvizsgáló Bizottság* ideiglenes alkalmassági bizonyítványt adott. A felülvizsgálatra az *Állami Balett Intézetnél* 1955. december 15-ig lehetett jelentkezni. Előírták továbbá, hogy a 11–2–65/1952. Np. M. utasítás alapján kiadott alkalmassági bizonyítványok 1956. augusztus 31-től érvénytelenek, balettoktatással pedig 1960. szeptember 1. után csak az foglalkozhat, aki elvégezte az *ÁBI* keretén belül szervezett *Balettoktatókat Továbbképző Tanfolyamot*. A Tanfolyamra csak az ideiglenes alkalmassági bizonyítvánnyal már rendelkező balettoktatót lehetett felvenni.

A *Balettoktatókat Felülvizsgáló Bizottság* hét tagja a *Magyar Állami Operaház*, az *Állami Balett Intézet* és az *Állami Népi Együttes* balettmestereiből került ki. A rendelet megengedte, hogy a Bizottság javaslata alapján az arra érdemeseknek a népművelési miniszter a felülvizsgálat és a Tanfolyam elvégzése alól felmentést adjon, s az oklevelet kiállítsák. Az 1956. február 15-től július 1-jéig tartó eljárás során a bizottság hivatalból javaslatot tett ilyen jellegű mentesítésekre. Maga a három éves tanfolyam 1956. szeptember 1-jén indult. A balettmester-képző tanfolyam első csoportja 1959-ben végzett, őket 1963-ig további három évfolyam követte. Az 1961-ben indult utolsó csoport az intézet volt növendékeiből, elsősorban aktív operaházi táncművészekből állt, s magas szintű előképzettségük miatt csupán két évig tartott. A balettoktató-képző tanfolyam alkalmat nyújtott arra is, hogy 1959-ben az *ÁBI* pedagógus végzettséggel nem rendelkező szakoktatói balettmesterei képesítést szerezhessenek. Ők olyan szövegű oklevelet kaptak, amely szerint „eredményes balettművészi és az *Állami Balett Intézetben*, illetve az *Operaházban* végzett

balettpedagógiai munkásságuk alapján a balett-tánc tanítására alkalmasnak nyilvánítottak”. Az oklevelet a minisztérium színházi és zenei főigazgatóságának vezetője, valamint a balettintézet és az operaház igazgatói írták alá (Bolvári-Takács, 2014a; Merényi, 1972; Pór 1955).

1958-ban az *ÁBI* a balettoktatás országos szakfelügyeletének jogát is megkapta. A tapasztalatok összegzésére 1963-ban megrendezték az első országos balettpedagógus konferenciát.

3.4. A néptáncpedagógus-képzés kibontakozása

A második világháború előtt államilag szervezett néptáncoktató-képzés nem létezett, az ún. nemzeti táncok az általános táncitanítás tananyagában kaptak helyet. 1945-ben azonban a magyar néptáncmozgalom ugrásszerű fejlődésnek indult. A népművészet nemzeti kulturális örökségként való értelmezése egyrészt a táncsoportok számának emelkedésében, másrészt hivatásos együttesek létrehozásában öltött testet. Az országban 1946-ban 110, 1947-ben 250, 1948-ban 400, 1949-ben mintegy 2000, 1951-ben több mint 3000 néptáncsoport működött. A néptáncmozgalom gyors terjedésére tekintettel a kultusztárca már 1946 szeptemberében kezdeményezte *Népi Táncitanítóképző Országos Tanfolyam* létrehozását. A szabályozásért felelős belügyi tárca azonban úgy vélte, hogy míg az általános táncitanító képzés üzleti jellegű, hiszen művelői ebből élnek, addig csak néptáncoktatással foglalkozó, kizárólag régi népi táncokat oktató tánciskolának nincs értelme (Bolvári-Takács, 2014a).

Ahogy a mozdulatművészeknek a *Testnevelési Főiskola*, úgy a néptáncpedagógusok számára a *Színház- és Filmművészeti Főiskola Táncfőtanfolyama* tűnt az államilag szervezett képzés legkomolyabb ígéretének. Az 1948-ig hivatalos nevén *Színművészeti Akadémia* 1945 augusztusában közzétett felvételi felhívásában szerepelt a táncművészeti tanszak, benne többek között tanárképző csoporttal. Érdeklődés hiányában végül táncrendező szak indult, amelynek tananyagában a néptánc dominált. 1948-tól a hallgatók bekapcsolódtak a néptánc-mozgalomba, gyűjtőutakra mentek. A főiskolán munkaközösség létesült a néptáncitanítás módszertanának kidolgozására. 1949-től a szak fokozatosan néptánc-koreográfus képzéssé alakult át, a hallgatók elégtelen előképzettsége és a néptáncsoportok megnövekedett szakemberszükséglete miatt. 1953-ban ismét módosult a koncepció, s a tanszak a felvételi vizsgától kezdve lényegében néptáncpedagógus szakká vált. A legtöbb hallgató az amatőr mozgalomból érkezett, a végzetek többsége a hivatásos együtteseknél helyezkedett el. A *Színház- és Filmművészeti Főiskola* kezdeményezése nagy lehetőségnek indult, de szerepe, célja és feladatköre mindvégig kiforratlan maradt (Bolvári-Takács, 2014c; Merényi, 1955; Szentpál, 1951).

A néptáncpedagógus-képzést 1950-ben intézményesülési lehetőséggel kecsgettette az *Állami Balett Intézet* is. Az intézet létrehozásáról szóló 54/1951. (II.25.) M.T. rendelet kimondta, hogy a népi táncsoportok vezetőinek képzésére, 14. éves felvételi korhatárral, esti tanfolyam indul, amelynek ideje három év. A tanítás 1950. október 1-jén el is indult, mivel azonban nem volt tisztázott a szak célja és a hallgatói előképzettség, ráadásul az esti rendszerű oktatás sem váltotta be a reményeket, már az első félévtől jelentős volt a lemorzsolódás. S bár 1952-ben új hallgatókat vettek föl, a szak 1953-ban érdemi visszhang nélkül megszűnt (Bolvári-Takács, 2014a; Galambos, 2019; Simay 1983).

A 40–50-es évek fordulóján egyéb tanfolyami kezdeményezésekre is sor került. Olyanok, mint pl. a budapesti pedagógiai főiskolán 1947–50 között működött gyermektánc-pedagógus kurzus, a *Táncszövetség* 1949–50-ben szervezett népi táncoktató-képző tanfolyamai, vagy a népművelési tárca művészetoktatási osztálya által 1951–52-ben meghirdetett gyermektánc és néptánc oktatói kurzusok. Az ötvenes évek közepére azonban a néptáncoktató-képzés gazdája egyértelműen a Népművészeti Intézet lett (Keszler, 1965; Kocsis, 1950; Simay, 1983; Táncszövetség, 1965).

Látható, hogy az 1945 utáni három évtizedben az állam – műfajonként eltérő módon – számos kísérletet tett a felsőfokú táncpedagógus-képzés intézményesítésére. A hosszabb-rövidebb ideig működő tanszakok, illetve tanfolyamok eltérő bemeneti feltételei, tanerőviszonyai, intézményi háttere és oktatási szerkezete ebben az időszakban még nem tette lehetővé a táncpedagógus-képzés egységes szabályozását. A kulturális tárca mindazonáltal arra törekedett, hogy az amatőr együtteseknél és művészetoktatásban működő szakemberek alkalmazásánál és díjazásánál preferálja az 1945 után indított felsőfokú képzéseket.

Az amatőr együttes vezetők és táncoktatók foglalkoztatása kapcsán kiadott első szabályozásban, az 1954. december 1-jén hatályba lépett 32–I–376/1954. Np.M. utasításban felsőfokú képesítésekről még nem volt szó. Az ún. öntevékeny művészeti csoportok szakmai vezetőinek alkalmazásához a *Népművészeti Intézet* által kibocsátott, kétévente megújítandó működési engedélyt írtak elő, s a megszerzéséhez szükséges képesítési feltételek meghatározását szakmai bizottságra bízták. A művelődési otthonokban foglalkoztatott dolgozók munkabérének és díjának megállapításáról szóló 105/1961. (M. K. 1.) MM. utasítás megerősítette, hogy ún. műkedvelő művészeti csoport szakmai vezetőjeként és táncanfolyam oktatójaként továbbra is a *Népművelési Intézet* működési engedélyével rendelkező személy foglalkoztatható. Ettől kezdve a népi tánc csoport vezetők legmagasabb képesítési kategóriáját a *Színház- és Filmművészeti Főiskola Táncfőtanfolyamán* szerzett oklevél, az *Állami Balett Intézet* népi tánc csoportvezető-képző tagozatán szerzett oklevél, valamint a *Népművelési Intézet* hároméves levelező táncoktatói tanfolyamának elvégzése és öt év szakmai gyakorlat jelentette. Balett tanfolyam oktatójaként csak balett-tanári oklevéllel, társasági táncanfolyam oktatójaként csak társasági tánc tanítói alkalmassági igazolvánnyal rendelkező személyt lehetett alkalmazni. (A fejezetben leírtakat vö.: Bolvári-Takács, 2014a)

4. TÁNCPEDAGÓGUS-KÉPZÉS FŐISKOLAI SZINTEN (1974–2006)

A hetvenes évek elején a hazai táncszakmában mind erőteljesebb nyomás érződött a táncpedagógus-képzés újraindítására. A Művelődésügyi Minisztérium Táncművészeti Tanácsa és a Magyar Táncművészek Szövetségének Elnöksége egyetértett abban, hogy a táncpedagógus-képzés rendezése a hazai táncművészet számára a legfontosabb feladat (Merényi, 1972; Táncszövetség, 1983).

E törekvések eredményeként 1974 szeptemberében elindulhatott a táncpedagógusok képzése az *Állami Balett Intézetben*. A vonatkozó jogszabály egy évvel később jelent meg: a kulturális miniszter az oktatási miniszterrel és a *Művészeti Szakszervezetek Szövetségével* egyetértésben adta ki a táncpedagógusok szakosító képzéséről szóló 4/1975. (IX.14.) KM rendeletet. E szerint táncpedagógusok képzését az *Állami*

*Ballett Intézet*ben szakosító képzés útján szerezhető. A szakra az jelentkezhetett, aki az intézetben balettművész oklevelet vagy színházi táncművész, illetve néptáncművész bizonyítványt szerzett, továbbá, aki a balettművész tanulmányok első hat évének elvégzése mellett hivatásos vagy műkedvelő művészeti együttesben legalább két éves gyakorlatot szerzett, úgyszintén, aki bármely középiskolában tett érettségi mellett hivatásos vagy műkedvelő művészeti együttesben legalább öt éves táncművészeti gyakorlattal bírt. A szak három éves időtartammal, három lehetséges szakpárban – balett-társastánc, balett-néptánc, néptánc-társastánc – nappali és esti tagozaton vált szervezhetővé. A jogszabály szerint a szakirányt is feltüntető táncpedagógusi oklevél – táncpedagógus munkakörben – azonos értékű a *Színház- és Filmművészeti Főiskola* táncfőtanszakán szerzett oklevéllel. Az első táncpedagógus évfolyam 1977-ben végzett. Az *ÁBI* ezután 1980-ban, 1983-ban és 1984-ben bocsátott ki végzős osztályokat. A kötelező kétszakosságot jellemzően nem tartották be, ellenben emeléstán szakképesítést is kiadtak. A képzési idő a csak balettpedagógus szakosoknak három, a kétszakosoknak négy év lett, nappali tagozatú képzés pedig – elegendő tanterem hiányában – a 90-es évekig nem indult (Merényi, 1983).

A kulturális tárca az új szakot szinte azonnal beemelte az amatőr mozgalomban foglalkoztatottak minősítési rendszerébe. Az 5/1976. (X. 26.) KM rendelet a néptánc és társastánc csoportvezetők legmagasabb szakképesítési szintjeként a *Színház- és Filmművészeti Főiskola* táncfőtanszaka mellett a 4/1975. (IX. 14.) KM rendelet alapján szerzett pedagógus képesítést, továbbá a *Népművelési Intézet* felsőfokú szakmai vizsgáját ismerte el. Az *ÁBI* ekkor még nem rendelkezett főiskolai státusszal, ezért jogállását a 7/1977. (VII. 27.) OM–MüM. rendelet ún. egyéb felsőoktatási jellegű intézményként határozta meg.

Az *Állami Ballett Intézetet* 1983. szeptember 1-jei hatállyal – nevének változatlanul hagyása mellett – főiskolává szervezték át. Az erről szóló 1983. évi 18. számú törvényerejű rendelet rögzítette, hogy a táncpedagógusok képzése az intézmény egyik alapfeladata. A sikeres államvizsgát tett hallgatók a képzés szakirányát feltüntető főiskolai oklevelet kapnak. A változás eredményeként a táncpedagógusok szakosító képzését felváltotta a négy éves képzési idejű táncpedagógus szak. Az első főiskolai évfolyam 1988-ban végzett (Bolvári-Takács, 2018c).

Az oktatásról szóló 1985. évi I. törvény a táncpedagógus képzést nem érintette, ahogy a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény sem. Az 1990. július 1-jétől *Magyar Táncművészeti Főiskola* néven működő intézményben az 1992-ben és 1996-ban végzett táncpedagógus évfolyam után, az alapfokú művészetoktatás nagyarányú országos fellendülése következtében, évente indították a szakot. Az addig létező balett, néptánc és társastánc szakirányok további szakirányokkal (divattánc, gyermektánc, moderntánc, modern társastánc), továbbá ún. székhelyen kívüli képzésekkel bővültek. Ilyen képzések működtek a *Budapesti Tanítóképző Főiskolán* és a *Testnevelési Egyetemen*, vidéken pedig Győrött, Kecskeméten, Nyíregyházán, Pécsen, Sáropatakon és Szombathelyen.

Az oktatási rendszer új igényeinek kielégítését szolgálták a 90-es évek végén bevezetett táncvonatkozású szakirányú továbbképzések, tanári, tanítói és gyógypedagógus végzettséggel rendelkezők számára. Ezeket a vezető óvodapedagógus és a gyermektáncoktató szakirányú továbbképzési szakok képesítési követelményeiről szóló 13/1997. (II. 18.) MKM, a tánc- és drámapedagógia szakirányú továbbképzési

szak képesítési követelményeiről szóló 20/1999. (IV. 21.) OM, valamint a gyermek-táncoktató óvodapedagógus szakirányú továbbképzési szak képesítési követelményeiről szóló 29/1999. (VII. 6.) OM rendeletek tették lehetővé. E képzések tehát pedagógusképzést folytató főiskolákon, illetve egyetemi karokon szerveződtek (Neuwirth, 2001).

A 2004. szeptember 1-jén hatályba lépett 2004. évi LX. törvény (a felsőoktatási törvény módosításával) beemelte az állam által elismert magán főiskolák közé a *Budapest Kortárs Tánc Főiskolát*. Ezzel létrejött Magyarország második önálló táncművészeti felsőfokú tanintézete, amely a művészképzés mellett táncpedagógus szakot is indított, kortárs tánc szakirányban.

A *Magyar Táncművészeti Főiskolán* szakirányú továbbképzési szak először 2006-ban indult, tánc történet tanári szakon, négy féléves képzéssel, táncpedagógus oklevéllel rendelkezők részére. A képesítési követelményeket az 5/2005. (III. 11.) OM rendelet határozta meg. A pedagógusképzés kapcsán meg kell említeni a *Testnevelési Egyetemmel* (2000–2014-ben: *Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kar*) 2003-ban indított egyetemi-főiskolai párosítású egészség-tanár – táncpedagógus szakot, amelyen oklevelet először 2007-ben adtak ki, az eltérő jogállás miatt intézményenként külön-külön.

A táncpedagógusok foglalkoztatása szempontjából nagy jelentőségű volt a művészeti felsőoktatás alapképzési szakjainak képesítési követelményeiről szóló 105/1998. (V. 23.) Korm. rendelet megjelenése. A jogszabály első alkalommal összegezte valamennyi művészeti felsőoktatási szak követelményrendszerét. Miután a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény hatályba lépett, számos munkaügyi jogvita forrásává vált, hogy a fizetési osztályokba történő besorolás szempontjából a művészeti felsőoktatásban szerzett oklevelek a kibocsátásuk évétől függően más-más képzési szintet jelentettek. Ezért a rendelet megállapította a régebben szerzett szakképesítéseknek az ekkor létező szakokkal való egyenértékűségét. Az *Állami Balett Intézet* által 1959-től kiadott balettmesteri oklevél, illetve 1977-től kibocsátott táncpedagógus oklevél egyenértékű lett a főiskolai szintű táncpedagógus szakképzettséggel.

Ugyanekkor az oktatási tárca meghatározta, hogy a művészeti szakokon folyó képzéseket a 105/1998. (V. 23.) Korm. rendelet megjelenésének időpontjában mely intézmények folytathatják. Főiskolai szintű táncpedagógus szakon továbbra is csak a *Magyar Táncművészeti Főiskola* kapott engedélyt (Határozat, 1998). (A fejezetben leírtakat vö.: Bolvári-Takács, 2011b, 2017)

5. A BOLOGNAI FOLYAMAT KÖVETKEZMÉNYEI A TÁNC PEDAGÓGUS-KÉPZÉSBEN 2006 UTÁN

Nem hagyta érintetlenül Magyarországot az európai egységes felsőoktatási térhez való alkalmazkodást elősegítő ún. bolognai folyamat. Az országgyűlés a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvényben döntött a három ciklusú képzési szerkezet bevezetéséről: alapképzés (BA/BSc), mesterképzés (MA/MSc) és doktori képzés (PhD/DLA). Az alap- és mesterképzést meg lehetett szervezni egymásra épülő ciklusokban, osztott képzésként, illetve osztatlan képzésként. Mindezt a felsőoktatási

alap- és mesterképzésről, valamint a szakindítás eljárási rendjéről szóló 289/2005. (XII. 22.) Korm. rendelet határozta meg, amelyre ráépült az alap- és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 15/2006. (IV. 3.) OM rendelet.

A táncpedagógus-képzésben a bolognai rendszer bevezetése fordulópontot jelentett, mert az addig főiskolai szintű képzés egyetemi szintre emelkedett, bár a képzést végző *Magyar Táncművészeti Főiskola*, valamint *Budapest Kortárstánc Főiskola* jogállása nem változott. A táncpedagógus főiskolai szakot három éves táncos és próbavezető alapszakra és két éves tánctanár mesterszakra bontva, összességében négyről öt éves képzési időre emelve szabályozták újra. (A főiskolai szakok kifutó rendszerben szűntek meg.) Táncművész mesterfokozat birtokában lehetőség nyílt táncművész-tanári oklevél megszerzésére, a mesterfokozat szerinti szakirányon. A tanári szak általános képzési és kimeneti követelményei 2006. áprilisban, a táncos és próbavezető alapszaké 2006. decemberben jelentek meg a 15/2006. (IV. 3.) OM, valamint a módosításáról szóló 14/2006. (XII. 13.) OKM rendeletekben.

A *Magyar Táncművészeti Főiskola* a 180 kreditese, három éves képzési idejű, nappali és esti tagozaton végezhető táncos és próbavezető alapszak szakirányait 2007–2011 között folyamatosan hirdette meg: moderntánc, néptánc, klasszikus balett, modern társastánc, divattánc, színházi tánc. A *Budapest Kortárstánc Főiskola* kortárstánc szakirányt indított. Az addig létező gyakorlatot folytatva a kihelyezett táncpedagógus képzéseket a táncos és próbavezető alapszak számára ezután is fenntartották, míg nem e lehetőséget a kormányzat 2013-ban megszüntette és csak három év múlva engedélyezte újra. A *Magyar Táncművészeti Főiskola* 2016-ban Nyíregyházán néptánc, 2020-ban Pécsen moderntánc, 2021-ben Győrött klasszikus balett szakirányt indított, továbbá egyszeri jelleggel, 2019–22 között, kihelyezett képzést működtetett Marosvásárhelyen, az erdélyi hivatásos magyar néptáncgyűttesek igényeinek kielégítésére.

A 2005-ben egységes tanári szakként alapított tánctanár mesterszakon (divattánc, klasszikus balett, kortárstánc, moderntánc, néptánc, színházi tánc, társastánc, tánc-történet és -elmélet szakirányokkal) a képzést lehetővé tették a táncos és próbavezető alapszakra, valamint a táncművész, illetve koreográfus alapszakra megfelelő kiegészítő előfeltételekkel épülő 120 kreditese (4 féléves) formában, a főiskolai szintű táncpedagógus diplomával már rendelkezők számára pedig 60 kreditese (2 féléves) verzióban. A *Magyar Táncművészeti Főiskola* divattánc, klasszikus balett, moderntánc, modern társastánc és néptánc, illetve tánc-történet és -elmélet szakirányokat indított; a klasszikus balett és néptánc szakirányokon a művész mesterszakra épülő, 60 kreditese formában táncművész-tanár szak is végezhető volt. A *Budapest Kortárstánc Főiskola* a tánctanár mesterszak kortárstánc szakirányán folytat képzést.

A szakirányú továbbképzés szervezésének általános feltételeiről szóló 10/2006. (IX. 25.) OKM rendelettel a kormány lemondott a képzési és kimeneti követelményeinek meghatározásáról, ezeket a továbbiakban az indító felsőoktatási intézmény képzési programjának részeként kellett rögzíteni. A *Magyar Táncművészeti Főiskola* már e szerint indította el a gyakorlatvezető mentortanár szakirányú továbbképzést.

A felsőoktatást az országgyűlés a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvénnyel ismét újraszabályozta. A tanárszakokat a kormány a tanárképzés rendszeréről, a szakosodás rendjéről és a tanárszakok jegyzékéről szóló 283/2012. (X. 4.)

Korm. rendeletben rögzítette. A tánctanár szak szakirányai: klasszikus balett, kortárstánc, moderntánc, néptánc, színházi tánc, társastánc, tánc történet és -elmélet (hiányzott a divattánc). A táncművésztanár szak tekintetében nem történt változás, szakirányok: klasszikus balett, kortárstánc, moderntánc, néptánc, színházi tánc, társastánc.

A tanári felkészítés közös követelményeit és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeit a 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet határozta meg. A tánctanár szakon csak a klasszikus balett, moderntánc, néptánc, társastánc, valamint tánc történet és -elmélet szakirányok; a táncművésztanár szakon pedig csak a klasszikus balett és a néptánc szakirányok szerepeltek. A főiskolai táncpedagógus szakképzett-séggel rendelkezők számára továbbra is fennmaradt a lehetőségek a tánctanár szak-képzettség megszerzésére klasszikus balett, moderntánc, néptánc és társastánc szakirányokon, két félév alatt, 60 kredit teljesítésével.

A felsőoktatásban szerezhető képesítések jegyzékéről és új képesítések jegyzék-be történő felvételéről szóló 139/2015. (VI. 9.) Korm. rendelet bevezette az alap- és mesterszakokat tartalmazó felsőoktatási képesítési jegyzéket. Ebben a táncos és próbavezető alapszak szakirányok megjelölése nélkül szerepelt. A tánctanár mester-szak szakirányai: klasszikus balett, kortárstánc, modern tánc, néptánc, színházi tánc, társastánc, tánc történet és -elmélet; a táncművésztanár mesterszakok szakirányai: klasszikus balett, kortárstánc, moderntánc, néptánc, színházi tánc, társastánc. A kö-vetkező évben a 169/2016. (VII. 1.) Korm. rendelet a tánctanár szak színházi tánc szakirányát megszüntette, a táncművésztanár mesterszakon pedig csak a klasszikus balett és a néptánc szakirányok maradtak meg.

2016-ban lépett hatályba a felsőoktatási szakképzések, az alap- és mesterképzé-sék képzési és kimeneti követelményeiről, valamint a 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet módosításáról szóló 18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelet, amely a 2013-as szabályozást néhány ponton megváltoztatta és egységes szerkezetbe foglalta. A táncos és próba-vezető szakon 2015-ben megszüntetett szakirányokat specializációk váltották fel (di-vattánc, klasszikus balett, modern tánc, modern társastánc, néptánc, színházi tánc). A tánctanár szak szakirányai közé bekerült a 2013-ban hiányzó kortárstánc.

A képesítések jegyzékét a felsőoktatást felügyelő tárca 2021-ben újraszabályozta. A felsőoktatásban szerezhető képesítések jegyzékéről és az új képzések létesítéséről szóló 65/2021. (XII. 29.) ITM rendelet szerint a táncos és próbavezető alapszak szakirányai: divattánc, klasszikus balett, magyar néptánc, moderntánc, színházi tánc és társastánc (a kortárstánc kimaradt). A 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet, valamint egyes kapcsolódó miniszteri rendeletek módosításáról szóló 64/2021. (XII. 29.) ITM rendelet rögzítette a tánctanár szak szakirányait: divattánc, klasszikus balett, kortárstánc, moderntánc, néptánc, társastánc, tánc történet és -elmélet (tehát a divattánc is vissza-került). Megerősítették, hogy az 1993. évi felsőoktatási törvény szerinti táncpedagóg-us szakképzettség birtokában továbbra is szerezhető tánctanár szakképzettség az eddigi klasszikus balett, moderntánc, néptánc, társastánc, valamint immár divattánc és kortárstánc szakirányokon.

A művészeti felsőoktatás állami intézményeinek egységes egyetemi szintjét a 21. század második évtizedének közepén már csak a *Magyar Táncművészeti Főiskola* jog-állása törte meg. A változás különösen indokolt volt, hiszen – a korábbi egyetemi szintnek megfelelő – mesterképzés ekkor már lassan tíz éve folyt itt. Ezt elismerve

az országgyűlés a 2016. évi CXXVI. törvénnyel az intézményt, 2017. február 1-jei hatállyal, *Magyar Táncművészeti Egyetem* minősítette át. Az egyetem jogállását a 2021. augusztus 1-jével megvalósult felsőoktatási modellváltás – tehát vagyonnevező alapítványi fenntartásba történő áttérés – nem érintette. (A fejezetben leírtakat vö.: Bolvári-Takács, 2017, 2018a, 2018b)

6. BEFEJEZÉS

Ahogy tanulmányunk elején említettük, a téma forrásanyagának jellege a neveléstudományban alkalmazott kutatási eszközöktől eltérő paradigma alkalmazását tetten szükségessé. Ez természetesen magában rejtje a kutatás korlátainak elismerését, mivel a jogszabályok szövegelemzése a táncpedagógus-képzés történetének csak egyfajta – bár kétségtelenül alapvető jelentőségű – dimenzióját képes megvilágítani. Bízunk benne, hogy e szempont teljes körű feltárásával elősegítjük magunk és mások e tárgyú vizsgálódásainak kiteljesedését, hiszen a tudomány lényegileg közösségi jellegű. Most közölt kutatási eredményeink szándékunk szerint könnyebbé teszik az utat más megközelítésű neveléstudományi – elsősorban intézménytörténeti – kutatások számára, szélesebb kontextusba helyezéssel, tágabb értelmezhetőséggel, a társművészetek és a művészetpolitikai összefüggéseire és a nemzetközi folyamatokra való kitekintéssel. Különösen fontos a témakör személyi dimenziójának és a legfontosabb képző intézmények történetének vizsgálata: e helyütt sem a jeles táncpedagógus személyiségek munkásságának ismertetésére, sem például a *Magyar Táncművészeti Egyetem* vagy a *Budapest Kortárs Tánc Főiskola* belső fejlődésére és szakmai-művészi eredményeire nem térhettünk ki.

Irodalomjegyzék

- Aszalós, K. (1969). A társastánc oktatóképző tanfolyam munkájáról. *Táncművészeti Értesítő*, 1969(1), 59–63. <https://doi.org/10.2307/4347008>
- Bán, H. (1954). Társastáncunk helyzete. *Táncművészet*, 4(2), 35–37. <https://doi.org/10.1177/104438945403500111>
- Bán, H. (1955). Vizsgák a munkaközösségi balettiskolákban. *Táncművészet*, 5(8), 369–371.
- Bolvári-Takács, G. (2000). Az Állami Balett Intézet létrehozásának politikai körülményei. *Kritika*, 29(8), 26–28.
- Bolvári-Takács, G. (2009) A Táncművészeti Iskola létrehozása 1949-ben. *Táncstudományi Közlemények*, 1(2), 51–60.
- Bolvári-Takács, G. (2011a). *A művészet megszelídítése. Folyamatok és fordulatok a művészetpolitikában, 1948–1956*. Gondolat Kiadó.
- Bolvári-Takács, G. (2011b). A Magyar Táncművészeti Főiskola és a jogelőd Állami Balett Intézet oktatási rendszerének fejlődése (1950–2010). *Új Pedagógiai Szemle*, 61(11–12), 248–258.
- Bolvári-Takács, G. (2013). Iratok a táncművészképzés történetéhez (1946–1950). In Tóvay Nagy Péter (Ed.), *Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez I.* (pp. 185–215). Magyar Táncművészeti Főiskola.

- Bolvári-Takács, G. (2014a) *Táncosok és iskolák. Fejezetek a hazai táncművészképzés 19–20. századi intézménytörténetéből*. Gondolat Kiadó.
- Bolvári-Takács, G. (2014b). *Iratok a balettművészképzés történetéhez (1951–1956)*. In Tóvay Nagy Péter (Ed.), *Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez II.* (pp. 181–232). Magyar Táncművészeti Főiskola.
- Bolvári-Takács, G. (2014c). *Adatok a Színház- és Filmművészeti Főiskola Táncfőtanszakának történetéhez (1945–1958)*. In Bolvári-Takács Gábor, Fügedi János, Mizerák Katalin, & Németh András (Eds.), *Alkotás – befogadás – kritika a táncművészetben, a táncpedagógiában és a táncutatásban* (pp. 17–25). Magyar Táncművészeti Főiskola.
- Bolvári-Takács, G. (2017). *Táncos tanévek. Szemelvénygyűjtemény a Magyar Táncművészeti Egyetem történetéhez 1950–2017*. Magyar Táncművészeti Egyetem.
- Bolvári-Takács, G. (2018a). *A Magyar Táncművészeti Főiskola oktatási rendszerének fejlődése a bolognai rendszer bevezetésétől az egyetemmé alakulásig (2006–2017)*. *Új Pedagógiai Szemle*, 68(1–2), 59–65.
- Bolvári-Takács, G. (2018b). *A Magyar Táncművészeti Egyetem jogállásának alakulása a 21. században (1998–2017)*. *Jogtudományi Közlöny*, 73(3), 165–169.
- Bolvári-Takács, G. (2018c). *Adatok az Állami Balett Intézet főiskolai rangra emelésének történetéhez*. In Bolvári-Takács Gábor, Perger Gábor, Németh András (Eds.), *Táncművészet és intellektualitás* (pp. 56–60). Magyar Táncművészeti Egyetem.
- Dienes, G. (2005). *A mozdulatművészet története*. Orkesztika Alapítvány.
- Dienes, G., & Fuchs, L. (Eds.). (1989). *A színpadi tánc története Magyarországon*. Múzsák Közművelődési Kiadó.
- Fenyves, M. (2005). *Dokumentumok tükrében – A magyar mozdulatművészeti iskolák vitái*. In Kóvágó Zsuzsa (Ed.), *Táncstudományi Tanulmányok 2002–2003* (pp. 75–106). Magyar Táncstudományi Társaság.
- Fuchs, L. (1982a). „Az kaphat, aki ad is” Tervek és elhatározások a Népművelési Intézetben. 1. rész. *Táncművészet*, 8(1), 26–28.
- Fuchs, L. (1982b). „Az kaphat, aki ad is” Tervek és elhatározások a Népművelési Intézetben. 2. rész. *Táncművészet*, 13(2), 18–20.
- Fuchs, L. (1990). *Egy elfelejtett egyesület dokumentumaiból*. In Péter Márta (Ed.), *Táncművészeti dokumentumok 1990* (pp. 67–93). Magyar Táncművészek Szövetsége.
- Gaubek, R. (1933). *Gaubek Rezső megnyitó ünnepi beszéde*. Magyar Táncitanítók Országos Szövetsége díszközgyűlése. *Táncitanítók Lapja*, 39(5–6), 2–3.
- Galambos, T. (2019). *Magam járom... Élet- és korrajzom*. Magyar Táncművészeti Egyetem.
- Gyenes, R. (1969). *Az új társastáncpedagógusok képzéséről*. *Muzsika*, 12(3), 38.
- Határozat (1998). *Határozat a művészeti felsőoktatás alapképzési szakjain folyó képzésről = Művelődési Közlöny*, 17(33), 3359–3362.
- Hirschberg, E. (2004). *A tánc szerepe életemben. (Részletek)*. In Lenkei Júlia. *A mozdulatművészet Magyarországon. Vázlatos történet* (pp. 71–99). Veszprémi Egyetemi Kiadó.
- Kaposi, E. (1983). *Néptáncpedagógus képzés – Társastáncpedagógus képzés*. In Kaposi Edit & Pesovár Ernő: *Magyar táncművészet* (pp. 150–155). Corvina Kiadó.
- Keszler, M. (1965). *A magyar gyermektánc mozgalom történetéből. Táncművészeti értesítő*, 1965(4), 140–163.

- Kocsis, Gy. (1950). A Táncszövetség tanfolyamairól. *Táncoló Nép, 1950. április–július*, 18–19.
- Lenkei, J. (Ed.). (1993). *Mozdulatművészet. Dokumentumok egy letűnt mozgalom történetéből*. Magvető Könyvkiadó – T-Twins Kiadó.
- Lenkei, J. (2004). *A mozdulatművészet Magyarországon. Vázlatos történet*. Veszprémi Egyetemi Kiadó.
- Lenkei, J. (2007). Volt egyszer egy táncnevelési szak. In Gajdó Tamás (Ed.), *Színház és politika. Színháztörténeti tanulmányok, 1949–1989* (19–43). Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet.
- Maác, L. (1965). Visszatekintés a Népművelési Intézet levelező táncanfolyamaira. *Táncművészeti Értesítő, 1965*(2), 30–35.
- Merényi, Zs. (1955). A táncfőtanszak és a néptáncpedagógus-képzés. *Táncművészet, 5*(2), 73–76.
- Merényi, Zs, L. (1972). Javaslattervezet főiskolai pedagógus tanszak felállítására az Állami Balett Intézetben. *Táncművészeti Értesítő, 1972*(2), 68–73.
- Merényi, Zs., L. (1983). A táncpedagógus képzés helyzete az Állami Balett Intézetben. *Táncművészet, 14*(8), 25–27.
- Neuwirth, A. (2001). A gyermeknéptánc-oktatás és pedagógusképzés helyzete Magyarországon. In Kovácsné Bíró Ágnes (Ed.), *Alkotó emberek. Amatőr művészetek az ezredfordulón* (pp. 101–115). NKÖM Közművelődési Főosztály.
- Petravichné Matyaczko, O. (2001). Az amatőr társastáncélet Magyarországon. In Kovácsné Bíró Ágnes (Ed.), *Alkotó emberek. Amatőr művészetek az ezredfordulón* (pp. 357–374). NKÖM Közművelődési Főosztály.
- Petravichné Matyaczko, O. (2007). Társastánc és táncoktatástörténet, és a Magyar Művelődési Intézet táncoktató képzése (sic!). *Szín – Közösségi Művelődés, 12*(1), 68–72.
- Pór, A. (1955) A táncoktatók felülvizsgálatáról. *Táncművészet, 5*(10), 445–448.
- Róka, P. (1923). *A Magyarországi Táncitanítók Egyesületének harminc éves története 1891–1921*. Budapest
- Simay, Zs. (1983). Táncpedagógus képzés a Népművelési Intézetben. *Táncművészet, 14*(8), 27–30.
- Somogyiné Halmy, L. (1952). A munkaközösségi balettiskolákról. *Táncművészet, 2*(10), 304–308.
- Szántó K. (1953). A munkaközösségi balettiskolák fejlődése. *Táncművészet, 3*(8–9), 260–263.
- Szentpál, O. (1951). published by Kővágó Zsuzsa, Szentpál Olga beszámolója a Színművészeti Főiskola Táncfőtanszaka munkaközösségének hathetes munkájáról. *Táncstudományi Közlemények, 1*(2), 61–63.
- Táncszövetség (1965). Magyar Táncművészek Szövetsége Elnöksége: Népművelés és tánc. Állásfoglalás. *Táncművészeti Értesítő, 1965*(1), 1–34.
- Táncszövetség (1972). Magyar Táncművészek Szövetsége Elnöksége: Tájékoztató az amatőr balettoktatás helyzetéről és problémáiról. *Táncművészeti Értesítő, 1972*(2), 63–68.

- Táncszövetség (1983). Magyar Táncművészek Szövetsége munkabizottsága: A táncművészet oktatása Magyarországon. Szempontok a távlati tervezéshez. 1979. február 8. In Kaposi Edit (Ed.), *Táncművészeti dokumentumok 1983* (pp. 81–89). Magyar Táncművészek Szövetsége.
- Tóthpál, J. (1999). Terpszikhoré műhelyében. Új feladatok előtt a táncpedagógia. *Zene-Zene-Tánc*, 6(3), 11–14.
- Vásárhelyi, L. (1972). A magyar amatőr néptáncmozgalom helyzete. *Táncművészeti Értesítő*, 1972(2), 50–60.
- Vincze, G., & Faludy, J. (Eds.). (2013). *Mouvement – rythme – danse. Les débuts de la danse moderne en Hongrie 1902–1950*. Balassi Intézet; Collegium Hungaricum; Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria.
- Vitányi, I. (1951). A mozgásművészetről tartott ankét eredményei. *Táncművészet*, 1(1), 28–30.
- Zórándi, M. (2014). *A bartóki út. Pályaképek a színpadi néptáncművészet 20. századi történetéből*. Magyar Táncművészeti Főiskola.

Jogforrások

1897. évi 50.743/1896.B.M. körrendelet a nyilvános tánctanítás szabályozása tárgyában. *Budapesti Közlöny*, 1897(210), 1–2.; *Magyarországi Rendelet Tára*, 31(1897), 393–395.
- 25.797/1906.B.M. körrendelet a nyilvános tánctanítás szabályozásáról. *Budapesti Közlöny*, 1906(134), 4.; *Magyarországi Rendelet Tára*, 40(1906), 615–619.
1921. évi LIII. törvénycikk a testnevelésről. *Országos Törvénytár*, 1921(25); *Magyar Törvénytár*, 1921. évi törvénycikkek. Franklin Társulat. 1922.
- 229.230/1925.B.M. körrendelet a táncmesterképzés és a nyilvános tánctanítás szabályozása tárgyában. *Budapesti Közlöny*, 1925(122), 1–3.; *Magyarországi Rendelet Tára*, 59(1925), 267–276.
- 231.391/1925. B.M. körrendelet a nyilvános tánctanításra jogosító oklevél megszerzéséhez szükséges képesítő vizsga határidejének megállapítása tárgyában. *Budapesti Közlöny*, 1925(122), 3.; *Magyarországi Rendelet Tára*, 59, 276–278.
- 77.000/1925.V.K.M. rendelet az 1921. évi LIII. törvénycikk 4. §-a alapján szervezett Országos Testnevelési Főiskola szabályzatáról. 1925. október 16. In *Magyarországi Rendelet Gyűjteménye 1919–1939. XVIII. Vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendeletek*. Athenaeum. 1942. 151–153.
- 152.900/1926.B.M. rendelet a táncmesterképző tanfolyam szabályzatáról. *Budapesti Közlöny*, 1926(77), 1–2.; *Magyarországi Rendelet Tára*, 60., 267–273.
- 252.098/1928.B.M. rendelet a nyilvános tornatanítás szabályozásáról. *Budapesti Közlöny*, 1928(150), 1–2.; *Magyarországi Rendelet Tára*, 62., 1014–1016.
- 256.205/1928.B.M. körrendelet a balett-tanítás szabályozásáról. *Budapesti Közlöny*, 1928(151), 1–2.; *Magyarországi Rendelet Tára*, 62., 1008–1009.
- 248.711/1929.B.M. rendelet a Magyar Országos Táncmesterképző Tanfolyam szervezetének újabb megállapításáról. *Magyarországi Rendelet Tára*, 63., 151–153.
- 124.227/1932.B.M. rendelet a mozdulatművész- és táncmesterképzésről szóló rendeletek egyes rendelkezéseinek módosításáról. *Budapesti Közlöny*, 1932(161), 2.; *Magyarországi Rendelet Tára*, 66., 819–821.

- 162.000/1933.B.M. rendelet a tánc- és mozdulatművészet-tanítóképzés szabályozásáról. *Magyarországi Rendelet Tára*, 67., 2355–2363.
- 117.700/1942.B.M. rendelet a tánc- és mozdulat-tanítóképzés szabályozásáról szóló 162.000/1933.B.M. számú rendelet egyes rendelkezéseinek módosításáról, illetve kiegészítéséről. *Budapesti Közlöny*, 1933(203), 1–2.; *Magyarországi Rendelet Tára*, 76., 2913–2915.
- 156.100/1945.B.M. rendelet az Országos Mozdulatművészeti Tanítóképző Tanfolyam felállításáról. *Magyar Közlöny*, 1945(175), 2–3.
- 264.000/1946.B.M. rendelet a tánctanítóképzés újabb szabályozásáról. *Magyar Közlöny*, 1946(134), 2–3.
- 637.440/1948.(XII.8.) B.M. rendelet a 156.100/1945.B.M. számú rendelettel felállított Országos Mozdulatművészeti Tanítóképző Tanfolyam megszüntetéséről. *Magyar Közlöny. Rendelet Tára*, 1948(270), 2518.
- 8.399/1949. (XII.10.) Np.M. rendelet Táncművészeti Iskola szervezése, szervezési szabályzata és tanulmányi rendje tárgyában. *Magyar Közlöny*, 1949(256), 2101–2102.
- 9/1951. (I.6.) M.T. rendelet a Népművészeti Intézet létrehozásáról. *Magyar Közlöny*, 1951(3–4), 15.
- 54/1951. (II.25.) M.T. rendelet Állami Ballet Intézet létesítéséről. *Magyar Közlöny. I.* 1951(30–34), 133–134.
- 116/1951. (VI.5.) M.T. rendelet a népművelési miniszter ügykörének kiegészítése tárgyában. *Magyar Közlöny* (June 5), 538.
- 1.011–3–38/1951.(X.25.) Np.M. rendelet a társastánctanítás egyes kérdéseinek szabályozása tárgyában. *Magyar Közlöny* (Oct 25), 1064.
- 11–2–65/1952. (Np.K.23.) Np.M. utasítás a társastánctanítás egyes kérdéseinek szabályozása tárgyában kiadott 1.011–3–38/1951.(X.25.) Np.M. számú rendelet kiegészítéséről. *Népművelési Közlöny*, 2(23), 188.
- 32–1–376/1954. Np.M. utasítás az öntevékeny művészeti csoportok szakmai vezetőinek munkafeltételeiről. *Népművelési Közlöny*, 4(22–23), 196–198.
- 6/1955. (XI.15.) Np.M. rendelet a balettoktatók működésének felülvizsgálatáról és továbbképzéséről. *Magyar Közlöny*, 1955(119), 762.
- 2/1956. (VI.1.) Np.M. rendelet a társastánctanítás egyes kérdéseinek szabályozásáról szóló 1011–3–38/1951. (X.25.) Np.M. számú rendelet módosításáról és kiegészítéséről. *Magyar Közlöny*, 1956.(48), 277–278.
- 18/1957. (M.K.2.) MM. utasítás a Népművészeti Intézet feladatköréről és elnevezésének módosításáról. *Művelődésügyi Közlöny*, 1(2), 18.
- 105/1961. (M. K. 1.) MM. utasítás a művelődési otthonokban foglalkoztatott dolgozók munkabérének és díjának megállapításáról. *Művelődésügyi Közlöny*, 5(1), 6–21.
- 4/1975. (IX.14.) KM rendelet a táncpedagógusok szakosító képzéséről. *Magyar Közlöny*, 1975(62), 876–877.
- 5/1976. (X. 26.) KM rendelet az egyes közművelődési tevékenységeket végzők szakképesítéséről és foglalkoztatásáról. *Magyar Közlöny*, 1976(79), . szám, 913–917.
- 7/1977.(VII. 27.) OM–MüM. együttes rendelet a felsőoktatási intézmények oktatói és egyéb dolgozói munkabérééről. *Magyar Közlöny*, 1977(58), 789–790.; with appendixes: *Művelődésügyi Közlöny*, 22(15), 621–635.

1983. évi 18. számú törvényerejű rendelet az Állami Balett Intézetről. *Magyar Közlöny*, 1983(39), 643–644.
1985. évi I. törvény az oktatásról. *Magyar Közlöny*, 1985(19), 461–480.
1992. évi XXXIII. törvény a közalkalmazottak jogállásáról. *Magyar Közlöny*, 1992(56), 1953–1964.
1993. évi LXXX. törvény a felsőoktatásról. *Magyar Közlöny*, 1993(107), 5730–5755.
- 13/1997. (II. 18.) MKM rendelet a vezető óvodapedagógus és a gyermektáncoktató szakirányú továbbképzési szakok képesítési követelményeiről. *Magyar Közlöny*, 1997(15), 1170–1172.
- 105/1998.(V.23.) Korm. rendelet a művészeti felsőoktatás alapképzési szakjainak képesítési követelményeiről. *Magyar Közlöny*, 1998(43), 3505–3545.
- 20/1999. (IV. 21.) OM rendelet a tánc- és drámapedagógia szakirányú továbbképzési szak képesítési követelményeiről. *Magyar Közlöny*, 1999(3), 2459–2460.
- 29/1999. (VII. 6.) OM rendelet a gyermektáncoktató óvodapedagógus szakirányú továbbképzési szak képesítési követelményeiről. *Magyar Közlöny*, 1999(61), 4039–4040.
2004. évi LX. törvény az egyes oktatási tárgyú, az oktatási jogok érvényesítésének elősegítését, valamint a felsőoktatási intézmény- és képzési rendszer fejlesztését szolgáló törvények módosításáról. *Magyar Közlöny*, 2004(91), 8867–8868.
2005. évi CXXXIX. törvény a felsőoktatásról. *Magyar Közlöny*, 2005(160), 9810–9886.
- 5/2005. (III. 11.) OM rendelet egyes művészeti szakirányú továbbképzési szakok képesítési követelményeiről. *Magyar Közlöny*, 2005(31), 1506–1507.
- 289/2005. (XII. 22.) Korm. rendelet a felsőoktatási alap- és mesterképzésről, valamint a szakindítás eljárási rendjéről. *Magyar Közlöny*, 2005(66), 10468–10510.
- 15/2006. (IV. 3.) OM rendelet az alap- és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeiről. *Magyar Közlöny*, 2006(36/ II), [2006. Apr. 3].
- 10/2006. (IX. 25.) OKM rendelet a szakirányú továbbképzés szervezésének általános feltételeiről. *Magyar Közlöny*, 2006(116), 8630–8635.
- 14/2006. (XII.13.) OKM rendelet az alap- és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 15/2006. (IV. 3.) OM rendelet módosításáról. *Magyar Közlöny*, 2006(153), 12042–12102.
- 18/2007. (III. 19.) OKM rendelet az alap- és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 15/2006. (IV. 3.) OM rendelet módosításáról. *Magyar Közlöny*, 2007(31), 2005–2084.
- 26/2008. (VIII. 15.) OKM rendelet az alap- és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 15/2006. (IV. 3.) OM rendelet módosításáról. *Magyar Közlöny*, 2008(120), 13964–14242.
2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról. *Magyar Közlöny*, 2011(165), 41181–41247.
- 283/2012. (X. 4.) Korm. rendelet a tanárképzés rendszeréről, a szakosodás rendjéről és a tanárszakok jegyzékéről. *Magyar Közlöny*, 2012(131), 22315–22324.
- 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről. *Magyar Közlöny*, 2013(15), 979–1324.

- 132/2014. (IV. 18.) Korm. rendelet a felsőoktatási alap- és mesterképzésről, valamint a szakindítás eljárási rendjéről szóló 289/2005. (XII. 22.) Korm. rendelet módosításáról. *Magyar Közlöny*, 2014(56), 5552–5563.
- 139/2015. (VI. 9.) Korm. rendelet a felsőoktatásban szerorzhető képesítések jegyzékéről és új képesítések jegyzékbe történő felvételéről. *Magyar Közlöny*, 2015(79), 7131–7158.
2016. évi CXXVI. törvény az oktatás szabályozására vonatkozó egyes törvények módosításáról. *Magyar Közlöny*, 2016(182), 77230–77246.
- 169/2016. (VII. 1.) Korm. rendelet a felsőoktatás szabályozására vonatkozó egyes kormányrendeletek módosításáról. *Magyar Közlöny*, 2016(97), 7744–7758.
- 18/2016. (VIII. 5.) EMMI rendelet a felsőoktatási szakképzések, az alap- és mesterképzések képzési és kimeneti követelményeiről, valamint a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet módosításáról. *Magyar Közlöny*, 2016(116), 10408–11970.
- 64/2021. (XII. 29.) ITM rendelet a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet, valamint egyes kapcsolódó miniszteri rendeletek módosításáról. *Magyar Közlöny*, 2021(245), 12753–12758.
- 65/2021. (XII. 29.) ITM rendelet a felsőoktatásban szerorzhető képesítések jegyzékéről és az új képzések létesítéséről. *Magyar Közlöny*, 2021(245), 12759–12792.

A jogforrások elektronikus elérhetőségei

Budapesti Közlöny. <https://adt.arcanum.com/hu/collection/BudapestiKozlony/>
Hatályos jogszabályok. <https://njt.hu/>
Magyar Közlöny. <https://magyarkozlony.hu/>; <https://adt.arcanum.com/hu/collection/MagyarKozlony/>
Magyarországi Rendelet Tára. https://library.hungaricana.hu/hu/collection/ogyk_rendeletek_tara/
Művelődési Közlöny, Művelődésiügyei Közlöny. <https://adt.arcanum.com/hu/collection/MuvelodesiKozlony/>
Népművelési Közlöny. <https://adt.arcanum.com/hu/collection/NepmuvelesiKozlony/>